

خلاصه بیست و نهمین نشست عصرانه داغ سلامت

عنوان: کامروایی و ناکامی برنامه های پنج ساله توسعه در جهان و ایران: با نگاهی به حکمرانی سلامت

🏠 مکان: تالار پژوهش

📅 تاریخ: ۱۴۰۱/۰۴/۲۰

🕒 زمان: ۱۶ تا ۱۸:۳۰

رئیس جلسه: دکتر محمدرضا رضایتمند، رئیس مرکز تحقیقات مدیریت و اقتصاد سلامت

دکتر حمید بهلولی، استاد مدعو سیاستگذاری دانشکده مدیریت دانشگاه تهران و مشاور دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی کشور

در این ابتدای این نشست جناب آقای دکتر بهلولی، در ابتدا به ارائه تاریخچه برنامه پنج ساله توسعه در کشورهای شوروی، چین، کره جنوبی و نیز برنامه های توسعه پنج ساله قبل و بعد از انقلاب ایران و علل موفقیت و عدم موفقیت کشورهای مذکور در اجرای این برنامه ها پرداختند. ایشان سپس ضمن اشاره به وجود چالش های جدی در اجرای برنامه های توسعه در کشور، با وجود سابقه ای در حدود یک قرن و موفقیت تنها ۳۵ درصدی آنها، عملیاتی نشدن جامع و صحیح مفاد این برنامه ها را از علل ایجاد این چالش ها دانستند. در ادامه این نشست همچنین به اهمیت بررسی تجربیات پیشین و مهمتر از آن، نگاه به آینده با علم و آگاهی از گذشته اشاره شد.

جناب آقای دکتر بهلولی نکات زیر را مطرح کردند:

مطالعه تاریخ کامروایی و ناکامی برنامه های پنج ساله توسعه در کشورهای مختلف جهان و درک فلسفه رهبری کننده آن در حوزه مطالعات کامروایی و ناکامی سیاست (Policy success & Failure research) درس های ارزنده ای برای مواجهه با عدم قطعیت های جهان آینده می دهد. مطالعه شوروی، نمونه جالب توجهی در این عرصه است که البته شکست هایی را به همراه داشت، از جمله حجم زیاد جزئیات برنامه مبتنی بر حدس و گمان، نداشتن اطلاعات دقیق نسبت به نیازها و منابع، ضعف مفرط در تحلیل اطلاعات موجود و غیره. نتیجه ناکامی ها، کاهش رشد اقتصادی شدید شوروی، کاهش بهره وری، کاهش استانداردهای زندگی، عدم تطبیق شوروی با تغییر سلیق نسلی و فروپاشی شوروی بود.

ایشان در ادامه، برنامه پنج ساله جمهوری خلق چین را بررسی کردند. این برنامه، تصویرسازی از مدل برنامه ریزی اقتصاد شوروی بود. به دلیل شرایط اقلیمی نامناسب، طرح های نامناسب کنترل آب، تمرکزگرایی شدید، احتباس منابع و صادرات به اروپای شرقی، کمون ها نتوانستند به تناسب انتظارات عمل کنند و صنعت نیز نتوانست این خلأ را پر کند و نتیجه آن، بحران عمیق اقتصادی، کاهش میزان تولید غله و قحطی و مرگ ۱۵ تا ۴۵ میلیون چینی بود. ولی هم اکنون با اتخاذ تصمیم ها و سیاست های جدید اوضاع جامعه به حد مطلوبی ارتقاء یافته است. سپس برنامه پنج ساله کره جنوبی که از ابتدا به منظور افزایش ثروت در کره جنوبی و تقویت ثبات سیاسی و رشد صادرات بود مطرح شد و بیان شد که برنامه کره جنوبی بسیار موفق بوده اما در سومین برنامه

خلاصه بیست و نهمین نشست عصرانه داغ سلامت

عنوان: کامروایی و ناکامی برنامه های پنج ساله توسعه در جهان و ایران: با نگاهی به حکمرانی سلامت

🏠 مکان: تالار پژوهش

📅 تاریخ: ۱۴۰۱/۰۴/۲۰

🕒 زمان: ۱۶ تا ۱۸:۳۰

خود دچار مشکل شد. بطوریکه بی‌عدالتی در جامعه زیاد شد و رشد اقتصادی در کره کاهش یافت. اما به هرحال این کشور در برنامه‌های بعدی خود بسیار موفق عمل کرده است. جناب آقای دکتر بهلولی در ادامه نشست، سوابق برنامه ریزی ۵ ساله در کشور را قبل و بعد از انقلاب اسلامی بررسی کردند که شامل پنج برنامه توسعه اقتصادی قبل از انقلاب از سال ۱۳۲۷ تا سال ۱۳۵۷ به مدت ۳۰ سال (شامل تشکیل سازمان برنامه، برنامه دوم عمرانی هفت ساله، برنامه سوم عمرانی پنج ساله، برنامه چهارم عمرانی پنج ساله و برنامه پنجم عمرانی) و شش برنامه توسعه اقتصادی بعد از انقلاب از سال ۱۳۵۹ تا ۱۴۰۰ به مدت چهل و یکسال یعنی از آغاز تا به امروز (شامل برنامه پنج ساله اول توسعه جمهوری اسلامی ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲، برنامه دوم توسعه پنج ساله در بعد از انقلاب از ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸، برنامه سوم توسعه پنج ساله در بعد از انقلاب ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳، برنامه چهارم توسعه پنج ساله در بعد از انقلاب ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ و برنامه پنجم توسعه ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ و برنامه ششم توسعه پنج ساله در بعد از انقلاب از ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰) مجموعاً در طی ۷۳ سال اجرا گردیده است که این مدت در میان کشورهای خاورمیانه، از همه همسایگان بیشتر است.

در طی این نشست به مسائل اصلی سیاستگذاری توسعه در قبل از انقلاب اشاره شد، از جمله تنازع (بقاء) دائمی پاتریمونیالیسم سیاسی با سیاستگذاری مستقل توسعه، شخصی سازی حکومت و ترجیحات شخصیت برنامه، مجادله های فلج کننده ما بین نهاد های سیاستگذار و غیره. البته قابل ذکر است که این سیاستگذاری ها جنبه های مثبتی نیز به همراه داشته است، برای مثال فرصت زمانی کافی برای طراحی و اجرای برنامه پنج ساله بر بستر حکومت دائم و ثابت فراهم شد و از مدیران حرفه ای، با سواد و با مهارت قابل قبول در سازمان های سیاستگذار استفاده شد.

در سال ۱۳۶۱ دولت ایران یک برنامه توسعه پنج ساله مطرح کرد که پذیرفته نشد و از سال ۱۳۶۱ تا ۱۳۶۸ کشور بدون برنامه توسعه باقی ماند.

علل عدم توفیق نسبی برنامه ریزی بعد از انقلاب:

- ✓ برنامه های توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به صورت پنج ساله است. این برنامه توسط دولت وقت تنظیم و جهت اجرا به مجلس شورای اسلامی فرستاده می شود.
- ✓ پس از برنامه توسعه چهارم، یک سال فاصله تا برنامه توسعه پنجم وجود دارد. پس از برنامه توسعه پنجم نیز شاهد یک سال فاصله تا شروع برنامه توسعه ششم می باشیم.
- ✓ آمارهای کلی نشان می دهد در برنامه توسعه اول تا ششم اهداف محقق نشده اند و فقط در موارد محدود توانسته ایم به اهداف کلان دست پیدا کنیم. در نهایت حدود ۳۰ درصد از اهداف برنامه های اول تا ششم توسعه محقق شده اند.

خلاصه بیست و نهمین نشست عصرانه داغ سلامت

عنوان: کامروایی و ناکامی برنامه های پنج ساله توسعه در جهان و ایران: با نگاهی به حکمرانی سلامت

🏠 مکان: تالار پژوهش

📅 تاریخ: ۱۴۰۱/۰۴/۲۰

🕒 زمان: ۱۶ تا ۱۸:۳۰

تحلیل عملکرد برنامه های ۵ ساله توسعه اول تا پنجم از منظر تحقق اهداف چشم انداز ۱۴۰۴ با روش فاصله از مرجع انجام می شود و مراحل آن به شرح زیر است:

۱. تحلیل عملکرد برنامه های پنج ساله توسعه اول تا پنجم بعد از انقلاب بر اساس محورهای شش گانه اصلی
۲. تولید و بهبود رفاه جامعه
۳. شاخص های پولی و کنترل تورم
۴. اشتغال زایی و بهره وری
۵. توزیع درآمد و فقرزدایی
۶. جهانی شدن اقتصاد و بخش تجاری خارجی
۷. اندازه و حضور دولت و بخش خصوصی در اقتصاد

به روش فاصله از مرجع و در مقایسه عملکرد برنامه های توسعه، از منظر جهت گیری به سمت تحقق اهداف اقتصادی سند چشم انداز، بیشترین هم راستایی و بهترین عملکرد به ترتیب در برنامه های سوم توسعه (میانگین رتبه: ۱,۸۳) برنامه اول توسعه (میانگین رتبه: ۲,۵) برنامه دوم توسعه (میانگین رتبه: ۳,۳۳) برنامه پنجم توسعه (میانگین رتبه: ۳,۵) و بلاخره برنامه چهارم توسعه (میانگین رتبه: ۳,۸۳) وجود دارد.

در ادامه نشست، به ارائه راهکارهای پیشنهادی به شرح زیر پرداخته شد:

۱. اجماع و اتفاق نظر در بین نخبگان در نیاز به نقد برنامه های گذشته و تبیین نکات منفی و مثبت آنها به منظور تعیین نقشه راه برای آینده
۲. ایجاد اجماع بین مسئولین در رابطه با شیوه برنامه نویسی و اجرای آن بعد از چهار دهه
۳. تطبیق زمانی کامل برنامه با دوره های ریاست جمهوری
۴. طراحی برنامه های پنج ساله توسعه مبتنی بر نظام حکمرانی متریک با استفاده از شاخص های مرتبط با نظام بودجه ریزی و ایجاد نظام مانیتورینگ ایجاد انطباق برنامه های طراحی شده با شرایط داخلی و خارجی کشور
۵. کنترل جنبش سوگیری و عدم تصمیم و کنترل تضاد منافع متضاد تعهد و پدیده تسخیر دولت
۶. ضرورت بازنگری در شیوه های برنامه نویسی و تعیین استراتژی های توسعه
۷. ایجاد هماهنگی کامل میان مسئولان بخش مختلف در کشور جهت اجرایی ساختن برنامه ها
۸. هر دولت برنامه ارائه شده دولت قبل و حتی ما قبل آن را منشاء بسیاری از ناهماهنگی ها و کاستی ها دانسته و به انجام آن متعهد نیست.
۹. توجه و شناخت چهار سطح جغرافیایی حکمرانی برای برنامه ریزی های بلندمدت

خلاصه بیست و نهمین نشست عصرانه داغ سلامت

عنوان: کامروایی و ناکامی برنامه های پنج ساله توسعه در جهان و ایران: با نگاهی به حکمرانی سلامت

🏠 مکان: تالار پژوهش

📅 تاریخ: ۱۴۰۱/۰۴/۲۰

🕒 زمان: ۱۶ تا ۱۸:۳۰

چهار سطح از جغرافیای حکمرانی برای سیاستگذاری و برنامه ریزی بلند مدت و میان مدت عبارتند از:

- ✓ سطح ابروند: سطح برآورد تمدنی-تکنولوژی، اقلیم، سرمایه و غیره در جهان آینده (حداقل تا ۵۰ سال آینده)
- ✓ سطح کلان: تخمین هایی از شش بُعد حکمرانی در روند جهانی (حداکثر تا ۱۰ سال آینده)
- ✓ پاسخگویی، ثبات سیاسی و عدم وجود خشونت، اثربخشی دولت، کیفیت نظارتی، حاکمیت قانون، کنترل فساد
- ✓ سطح متوسط: ارزیابی کمی از جو کسب و کار در کشورهای مورد هدف یا رقابت
- ✓ سطح خرد: بررسی های تشخیصی خاص کشور در مورد حکمرانی، بر اساس نمونه متشکل از نمایندگان از مقامات دولتی، افراد تجاری و کاربران خدمات عمومی

در ادامه این نشست، سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۴) که برنامه های بعدی توسعه می بایست در چارچوب سیاست های آن حرکت کنند، مورد بررسی قرار گرفت. این سند، توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال ۱۳۸۴ با هدف تبدیل کشور به کشوری توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در بین کشورهای آسیای جنوب غربی و همچنین کاهش نرخ تورم و افزایش نسبت درآمد های مالیاتی تدوین و ابلاغ شد.

در پایان نشست جناب آقای دکتر رضایتمند، به جمع بندی نکات به شرح زیر پرداختند:

- ✓ نگاهی به تاریخچه برنامه توسعه در ایران
- ✓ شش برنامه توسعه بعد از انقلاب از سال ۱۳۶۸ به بعد
- ✓ تجربه های کشورهای چین، شوری و کره در این حیطه
- ✓ اینکه سابقه برنامه توسعه، سابقه کمی نیست، برنامه ریزی و داشتن برنامه برای توسعه کشور سابقه ای در حدود یک قرن دارد.
- ✓ باوجود سابقه یک قرن برنامه ریزی، هنوز با چالش های زیادی مواجه هستیم و از جمله دلایل آن، عدم اجرای درست برنامه هاست. با توجه به گزارش های مربوط به درصد تحقق برنامه توسعه، این میزان ۳۵٪ اعلام شده که اندک است، زیرا حتی اگر برنامه ریزی هم نبود ما همین میزان را در طی این سال ها محقق می کردیم. پس انتظارمان با توجه به وجود برنامه توسعه تحقق درصد بیشتری است.
- ✓ علیرغم یک قرن برنامه ریزی، ما طبق برنامه پیش نرفتیم.
- ✓ در چین، برنامه توسعه اثرات وحشتناکی داشت. از جمله قحطی و مرگ. این برنامه، برنامه خوب و مناسبی نبوده، اما به هر حال خاصیت داشته (حتی اگر این خاصیت منفی بوده باشد).
- ✓ باید به این نکته توجه داشته باشیم که برنامه توسعه، ما را در چه جهتی سوق میدهد و چه خاصیت هایی دارد.

خلاصه بیست و نهمین نشست عصرانه داغ سلامت

عنوان: کامروایی و ناکامی برنامه های پنج ساله توسعه در جهان و ایران: با نگاهی به حکمرانی سلامت

🏠 مکان: تالار پژوهش

📅 تاریخ: ۱۴۰۱/۰۴/۲۰

🕒 زمان: ۱۶ تا ۱۸:۳۰

- ✓ در یک برنامه ریزی کارآمد و مفید، بایستی برنامه های توسعه ای را که قبل از برنامه توسعه پنجم وجود داشتند مطالعه کنیم، وضعیت گذشته را بررسی و با علم و آگاهی به گذشته برنامه را به سهولت پیش ببریم.
- ✓ می توان این برنامه ریزی را ماه ها و سال ها انجام داد و درباره آن برنامه ریزی کرد تا به نتیجه مطلوب و دلخواه دست یافت.

گردآورندگان: پریسا احمدی، کیمیا پژمان، زینب خاکپور و فاطمه مستأجران

دانشجویان کارشناسی رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی

